

Н А Ц Р Т

ЗА ДЕМОКРАТСКУ АЛТЕРНАТИВУ

НАЦРТ ЗА ДЕМОКРАТСКУ АЛТЕРНАТИВУ

22. фебруара 1982.

ПРЕДГОВОР

Одлука о будућем уређењу заједнице народа Југославије на начелу плуралистичке демократије и стварне равноправности припада једино народима у земљи. Али демократски поступак препоручује да се пре одлучивања поведе у јавности исцрпна и свестрана расправа о државноправним установама, способним да обезбеде остварење демократског поретка не само за грађане као појединце него и за националне колективе.

То је разлог због кога су политички људи из Југославије, настањени у Западним демократијама, још од самог почетка комунистичке владавине у земљи, повели расправу о демократској алтернативи која би се могла успешно супротставити режиму на власти. Да би та расправа била што плоднија, нужно је да она буде вођена по извесном реду и систему, и да идеје, које се при томе буду јавиле, буду повезане у једну складну целину.

Овај је нацрт плод дугогодишњих разговора и рада који су почели на састанку око округлог стола у Станстеду 1963. године. Разуме се да овај текст нема друге сврхе и амбиције до да послужи као подстрек за објективну измену мисли о нашим међунационалним проблемима и тако допринесе садржајној и толерантној расправи о предмету који је судбоносан за све народе Југославије.

УВОД

Неограничена власт комуниста у Југославији од скоро четири деценије донела је низ забрињујућих резултата на политичком, привредном, друштвеном и културном пољу. Њени покушаји решења националних спорова Југославије су углавном неуспешни. У ствари, спорови између народа Југославије делимично су стекли сада други облик и проширени су на друга поља јавне делатности, али се они у извесним правцима све више продубљују и крију у себи претеће опасности за сваки од народа Југославије и за све њих заједно.

Уз поштравање свих осталих тешкоћа, нарочито у области међунационалних односа, у привреди и финансијама, наишли су још и сукоби у врховима Савеза комуниста као и подухвати за преуређење Партије, предузети не ради либерализације садашње тоталитарне власти већ ради њеног даљег учвршћивања. Под притиском свих тих тегоба и брига, комунистичке редове

захватила је узнемиреност и пометња, које не могу остати без озбиљних утицаја на постојаност и отпорност њиховог режима.

У таквој ситуацији дужност је људи добре воље и напредних потледа у свим народима Југославије, у домовини и у слободном свету, којима је стало да се политичко-друштвени и национални проблеми решавају по начелима праве демократије, да се заложе за изградњу демократске алтернативе данашњем комунистичком поретку у Југославији. Нацрт такве алтернативе треба да обухвати простор читаве Југославије, и да насупрот владајућем тоталитаризму оцрта изглед сутрашње заједнице народа Југославије, постављене на демократске, споразумно утврђене, темеље.

ОСНОВА НАЦРТА

Сагласно начелу да сваки народ има право на своју самосталну националну суверену државу, то право припада и народима Југославије. Полазна тачка споразума народа Југославије је признање права да се слободно изјасне да ли желе да остану у државној заједници Југославије или траже своје посебне самосталне државе. Ако који од суверених народа Југославије, који има националну територију, одлучи да оснује своју самосталну националну државу, он има на основу начела самоопредељења право да такву државу оствари.

Сматрамо, међутим, да стварање посебних самосталних држава и на начин који би задовољио већине Срба, Хрвата, Словенаца, Македонаца и босанских Муслимана може у току разграничења изазвати кобне су-кобе који би довели у питање животне интересе сваког од њих. Зато овај нацрт за расправу доводи у склад суверенитете народа и заједницу која им омогућава и обезбеђује слободан живот и национални идентитет.

У овако замишљеној заједници сваки народ са националном територијом задржава право иступа.

ПРИМЕНА

Темељне мисли за примену горњих начела су следеће:

1. Заједница би била Савез пет суверених народа - српског, хрватског, словеначког, македонског, босанско-муслиманског - који би образовали државну Заједницу, састављену од пет држава-чланица: Србије, Хрватске, Словеначке, Босне-Херцеговине и Македоније. Питање да ли би Црна Гора била посебна држава-чланица или би се она сјединила са Србијом решили би представници Црне Горе и Србије.
2. Основна сврха Савеза била би очување суверенитета сваког од пет народа Југославије и јемство равноправности свих држава-чланица, као и усклађење њихових интереса у Заједници.

3. Државе-чланице имале би по свом општем државноправном статусу, по свом праву самоуређења и по обиму својих надлежности, државноправни карактер државе.
4. Територијална подела између држава-чланица Заједнице одговарала би подели Југославије на садашње републике. Границе између Србије и Хрватске одлучили би споразумно народни посланици Срба и Хрвата, изабрани за Уставотворну скупштину, водећи рачуна о жељи српског и хрватског граничног становништва.
5. Први Устав Заједнице донела би Уставотворна скупштина, бирана по једном јединственом изборном закону истог дана од свих пунолетних држављана Заједнице оба пола. Изборни систем мора да се темељи на бројном стању појединих народа и народних мањина. Одлуке Уставотворне скупштине биле би пуноважне ако би за њих гласале већина Срба, већина Хрвата, већина Словенаца, већина Македонаца и већина босанских Муслимана, народних посланика у Уставотворној скупштини.
Већина народних посланика сваког од народа са националном територијом:, који су изабрани за Уставотворну скупштину, била би овлашћена да одустане од учешћа доношења Устава и да захтева издавање народа, кога представља, у самосталну суверену државу.
6. Први Устав Заједнице предвидео би органе и поступак за његову ревизију и за евентуално вршење права народног самоопредељења у времену после његовог ступања на снагу. Посебице, Устав би предвидео да ли би у том поступку ревизије узеле учешћа и скупштине држава-чланица путем ратификације предложене ревизије.
7. На основу свог права самоуређења, државе-чланице би своје уставе и законе доносиле самостално. Устави и закони држава-чланица морали би бити у складу са Уставом и законима Заједнице. Државе-чланице не би могле доносити уставне и законске одредбе које би биле противне основним правима човека и грађанина и које би правиле разлику између држављана Заједнице због њиховог пола, народности, вере, завичајности и политичке припадности.

ПОДЕЛА НАДЛЕЖНОСТИ

Заједници би припадале само оне надлежности које би јој биле изрично додељене Уставом - првим Уставом или накнадним изменама и допунама. Све остале надлежности припадале би државама-чланицама.

У надлежности Заједнице ваљало би да уђе:

1. Уређење Заједнице - Устав, савезни закони, извршна и судска власт Заједнице, као што је у овом нацрту изложено.

2. Спољна политика и међународни односи - државе-чланице би биле овлашћене да у оквиру дипломатских представништава Заједнице оснивају своја посебна културна, трговинска, туристичка и исељеничка заступништва.
3. Народна одбрана у следећим границама - у надлежност Заједнице спадали би: (а) постављање руководних начела за уређење одбране Заједнице путем оквирних закона; (б) устројство, управа и заповедништво специјализованим војним јединицама и војним установама Заједнице, како у рату тако и у миру. Ван наведених надлежности, народна одбрана у доба мира спадала би у надлежност држава-чланица које би свака имала свој засебан буџет. У доба рата, целокупна народна одбрана у свој својој целини спадала би у надлежност Заједнице. Државе-чланице биле би овлашћене да се обрате Заједници за сарадњу у организовању овоје народне одбране.
4. Финансије Заједнице - Приходи Заједнице били би непосредни: царине, и посредни: доприноси од стране држава-чланица према кључу који би сваке године утврђивала скупштина Заједнице.
5. У области грађанског и кривичног права Заједници би припадало доношење оквирних закона, са руководним начелима, док би разрађивање тих оквирних закона спадало у надлежност држава-чланица. У области грађанског и кривичног судског поступка, Заједници би припадала искључива законодавна власт. Као што одговара начелном уређењу државноправних односа између Заједнице и држава-чланица, и као што је напред изрично предвиђено, све надлежности које нису изрично Уставом додељене Заједници припадају државама-чланицама.
6. Валутни односи са Народном банком као емисионом установом и царине, тако да Заједница буде једно валутно и царинско подручје. Заједница распоређује стране девизе на основу договора између држава-чланица.
7. у области привреде - постављање руководних начела и усклађивање привредне политике држава-чланица као и надзор над применом начела постављених од стране Заједнице.
8. у области саобраћаја, пошта, телеграфа, телефона, радија и телевизије, Заједници би припадало доношење оквирног законодавства са постављањем руководних начела.
9. Заједници би припадало доношење оквирног законодавства о држављанству, док би разрађивање оквирног закона у овој области и давање држављанства припадали државама-чланицама.
10. Устав Заједнице би предвидео јемства и поступак како би у службама Заједнице и свих њених установа народи Југославије били заступљени сразмерно броју у поређењу са укупним бројем држављана Заједнице. Устав Заједнице би предвидео иста јемства и размер у погледу састава владе Заједнице и Председништва Заједнице.

ОРГАНИ ЗАЈЕДНИЦЕ

1. У интересу учвршћивања равноправности између појединих народа и држава-чланица, ваљало би за одређивање седишта свих органа и установа Заједнице применити начело расподеле тих седишта по државама-чланицама а не начело усредсређивања на територији једне једине државе-чланице.
2. Врховна законодавна власт била би Скупштина Заједнице, која би се састојала из два дома: Народног већа и Државног већа. Посланике Народног већа бирали би једног истог дана, по једном јединственом изборном закону, сви пунолетни држављани Заједнице оба пола. Изборни систем мора да се темељи на бројном стању појединих народа и народних мањина. Државно веће би се састојало од чланова које би, у једнаком броју за сваку државу-чланицу, бирале скупштине држава-чланица. Сваки народ и свака народна мањина у оквиру ступштине држава-чланица бирали би за Државно веће онај број чланова који одговара броју њихових народних посланика у скупштини оддосне државе-чланице.
Функције оба дома биле би равноправне.
Поступак за доношења закона Заједнице би био следећи: политички закони, као што су закони који одређују уређење Заједнице, односе Заједнице и држава-чланица, као и политичка права грађана, међу овима изборни закон на првом месту, били би доношени двотрећинском већином у оба дома; закони Заједнице који немају политички карактер били би доношени обичном већином у оба дома.
3. Устав Заједнице би предвидео одредбе о положају поглавара државне Заједнице, као и владе Заједнице, сходно начелима парламентарног система и пуне равноправности народа Заједнице тиме што примењује начело ротације и временског ограничења.
4. Уставни суд Заједнице одлучивао би о питањима уставности закона и поступака извршне власти Заједнице, као и о питањима сагласности закона и поступака извршне власти држава-чланица са Уставом и законима Заједнице. Устав Заједнице би предвидео органе Заједнице, надлежне за вршење надзора над применом Устава Заједнице и њених закона од стране држава-чланица. Устав би такође предвидео санкције којима би, у случају повреде Устава и закона Заједнице од стране органа држава-чланица, било осигурано поштовање Устава и закона Заједнице. Уставни суд одлучивао би исто тако и о заштити права човека и држављана Заједнице, било да та права повреде органи Заједнице било органи држава-чланица.

НАЧЕЛА ОБАВЕЗНА ЗА ЗАЈЕДНИЦУ И ЗА ДРЖАВЕ-ЧЛАНИЦЕ

1. Сви држављани Заједнице имали би пуну националну, грађанску, политичку и верску слободу, и уживали би равноправност на читавој територији Заједнице, без обзира на њихов пол, њихову националну, верску, завичајну и политичку припадност. Сваки држављанин Заједнице имао би право слободног кретања, боравка, запослења и политичке активности на целој територији Заједнице.
2. Привредна, друштвена и културна политика Заједнице и држава-чланица у оквиру њихових надлежности ваљало би да се заснивају на начелу поштовања достојанства човечје личности и на разумно тумаченим идејама државе социјалног старања. У привреди, ова три сектора: приватни, задружни и друштвени, ваљало би да добију место које сваком од њих припада, како би се постигло усклађење интереса чланова друштва на једној страни и друштвене целине на другој. Предузећа и средишње установе друштвеног сектора ваљало би да буду раздвојени између општина, држава-чланица и Заједнице, како би се постигло усклађење њихових интереса.
3. Посебице би ваљало да буду обезбеђени: слободно задружно удруживање и образовање задружне својине, право приватног сељачког поседа, слободно синдикално удруживање као и завођење истинског учешћа произвођача у управљању предузећима и њиховим добитима на начин који води рачуна о интересу привреде и друштвене целине.
4. Слобода вере и савести, као и слобода цркава, верских организација и јавно исповедање њиховог уверења били би зајемчени на целој територији Заједнице Цркве и верске организације свих вероисповести биле би одвојене од државе, и то како од Заједнице тако и од држава-чланица. Истовремено би била обезбеђена слобода од уплитања државних власти Заједнице и држава-чланица у унутрашње послове верске и црквене. Црквама припада слобода верског школовања.
5. Неограничена слобода и независност штампе и јавног информисања.
6. Неограничена слобода уметничког стваралаштва, културне делатности, научног рада и универзитета.

* * *

Слажући се начелно са горњим текстом, обавезујемо се да ћемо се залагати за битне идеје изложене у Нацрту за Демократску алтернативу.

*Др Бранко Пешељ — Десимир Тошић — Фрањо Секолец — Ване Ивановић — Адил
Зулфикарнашић — инж. Владимир Предавец — Ненад Петровић — инж. Теуфик
Велагић — др Богољуб Кочовић*

До дана издавања овог Нацрта за Демократску алтернативу, потписали су да се начелно слажу са Нацртом следећи:

*Иван Алексић
Стојанка Алексић
Славимир Батагељ
Ладислав Вевц
инж. Светозар Бижић
Мргуд Бојанић
Звонимир Вучковић
Алекса Ђилас
Миодраг Ј. Борђевић
Борђе Јотић
Војислав Ј. Јовановић
Миломир Коларевић
Љубиша Кордић
инж. Стево Косановић
Богдан Н. Лекић
Тома Мардаљевић
Отмар Маусер
др Миодраг Михаиловић
Михајло Михајлов*

*Душан Павловић
Коста Ст. Павловић
Александар М. Петровић
Војислав Поповић
Леонардо Пришлец
Душан В. Поповић
др Лудовик Пуш
Боривоје И. Радоњић
др Миленко Радосављевић
Милан Радовић
Драган Рајковић
Радивој Риглер
Милош Саичић
др Љубо Сирџ
Живојин Стаменковић
Божо Стариха
Феликс Уранкар
Милић Цвијановић*